

DOKUMENT			DIARIENUMMER
Utredningsdirektiv: Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk			KS 2021-1610
BESLUTAT AV	DATUM	DOKUMENTTYP	VERSION
Kyrkostyrelsen	19 december 2022	Utredningsdirektiv	Final, rättad 2023-01-10

Utredningsdirektiv Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Inledning

Kyrkomötets skrivelse 2021:5 Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Kyrkomötet beslutade 23 november 2021 i enlighet med förvaltarens utskotts betänkande F 2021:1 att bifalla motion 2021:48 punkt 1 av Mats Ludvigsson m.fl., Hållbar förvaltning av prästlönetillgångarna, att uppdra till kyrkostyrelsen att mot bakgrund av hur utvecklingen på skogsförvaltningens område generellt utvecklats, utreda hur kyrkoordningens skrivningar, kapitel 46, angående förvaltningen av prästlönetillgångarna ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt.

Kyrkomötet beslutade också att bifalla motion 2021:48 punkt 2 att uppdra till kyrkostyrelsen att efter utredningen återkomma med förslag på erforderliga förändringar i kyrkoordningen. Vidare beslutade kyrkomötet i enlighet med samma betänkande att med anledning av motionerna 2021:69 av Sven Gunnar Persson m.fl., Hållbart skogsbruk, 2021:89 av Lars B Andersson m.fl., Biologisk mångfald i Svenska kyrkans skogsinnehav, och 2021:96 av Terence Honglo m.fl., Direktiv för förvaltning av prästlönetillgångarna, ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utreda hur kyrkoordningens bestämmelser ska utformas för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt med beaktande av bland annat mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet samt överväga hur detta bäst redovisas.

Prästlönetillgångarna

Prästlönetillgångarna (PLT) består av skog, jord och fonder. Det är reglerat i lag att tillgångarna ska förvaltas av Svenska kyrkan och att regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen. Tillgångarna har medeltida ursprung och syftet var från början att dessa tillgångar skulle avlöna prästen i församlingen. Idag formuleras ändamålet i lagregleringen enligt följande: Att tillgångarna ska bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse, där endast avkastningen får användas till nämnda ändamål. Ändamålet uppfylls årligen genom att utdelning av vinstmedel görs till församlingar och pastorat som har andelar i avkastningen, samt till nationell nivå som del i utjämningsystemet. Idag förvaltas PLT av de tretton stiftens medan kyrkostyrelsen ansvarar för tillsynen av förvaltningen. Vid utgången av 2021 förvaltades totalt 465 000 hektar skogsmark, 46 000 hektar jordbruksmark och ett fondkapital om 4,3 miljarder kronor.

Utredningsuppdraget

Uppdraget handlar om utformningen av kyrkoordningens bestämmelser för att säkerställa en så ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar skogsförvaltning som möjligt, där vikten av aspekter som mänskliga rättigheter, biologisk mångfald och klimatet ska förtydligas.

Utredningsdirektiv: Hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk

Utredningen ska leda till ett förändrat ställningstagande eller agerande från Svenska kyrkan för att möta den omställning som nu krävs av hela samhället.

Utredningen ska behandla bestämmelserna i kapitel 46 i kyrkoordningen, där flera paragrafer ingår, men där särskilt tredje paragrafen är viktig:

3 § Prästlönetillgångarna ska förvaltas så effektivt som möjligt och på ett sådant sätt att de ger bästa möjliga uthålliga totalavkastning. Tillgångarna ska därtill förvaltas på ett etiskt försvarbart sätt i enlighet med kyrkans grundläggande värderingar.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om förvaltningen av prästlönetillgångarna.

I de bifallna motionerna begränsas uppdraget till att gälla skogsmark, inte de övriga två huvuddelarna i prästlönetillgångarna, vilka är jord och fond. Eftersom kapitel 46 i kyrkoordningen reglerar förvaltningen av samtliga tillgångsslag kan en revidering emellertid inte enbart avse skogen. Utredningen av hur kapitel 46 i kyrkoordningen ska utformas måste följaktligen omfatta samtliga tillgångsslag, det vill säga skog, jord och fond. Likväl intar skogen en särställning till följd av dess relativa storlek och betydelse för den årliga utdelningen, vari närmare 60 procent, drygt 300 miljoner kronor, kommer från just skogen.

Resultatet av utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk kan utmyнна i en kyrkoordningsändring. Då kyrkoordningen inte är någon detaljreglering behöver utredningen dock arbeta på en mer övergripande nivå utifrån de bifallna motionerna. Kyrkoordningen ska innehålla vägledning för hur den framtida förvaltningen ska vara ekologiskt, ekonomiskt, socialt samt andligt och existentiellt hållbar och följaktligen inte inbegripa detaljer om hur skog och jord ska brukas. Utredningen ska därför även ta fram exempel på praktiker som kan leda i önskvärd riktning tillsammans med sakkunniga. Det kan handla om att lyfta fram goda exempel som görs, men även att initiera något eller några pilotprojekt i stiftet.

Förvaltningen av prästlönetillgångar är vidare reglerad av ett antal lagar. I lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan återfinns följande av vikt för denna utredning:

9 § Prästlönefastigheter och prästlönefonder (prästlönetillgångar) har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Endast avkastningen får användas för ändamålet.

Prästlönetillgångarna skall förvaltas av Svenska kyrkan såsom självständiga förmögenheter. Regeringen får besluta om tillsyn av förvaltningen.

Förmögenheten skall vara placerad på ett godtagbart sätt.

Avkastningen från prästlönetillgångarna är således en viktig lagreglerad inkomstkälla för Svenska kyrkans församlingar och pastorat, samt för kyrkans utjämnningssystem. I kyrkoordningens 46 kapitel, 1 §, framgår att prästlönetillgångarna har till ändamål att bidra till de ekonomiska förutsättningarna för Svenska kyrkans förkunnelse. Intäkterna från prästlönetillgångarna på närmare 500 miljoner kronor per år motsvarar fler än 600 anställda medarbetare i Svenska kyrkan. Utredningen måste därför beakta korrelationen mellan prästlönetillgångarnas avkastning och möjligheten till anställda medarbetares löner i Svenska kyrkan.

Vidare måste skogsvårdslagen (1979:429) beaktas i utredningen. I den lagen anges att skogen är en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning. Samtidigt ska hänsyn tas till naturen, kulturmiljön, rennäringen samt andra intressen. Vid sidan av skogsvårdslagen är Skogsstyrelsen också tillsynsmyndighet för delar av miljöbalken, vilken måste beaktas av utredningen. Dessutom bör utredningen bearbeta Svenska kyrkans förvaltning med hänsyn till klimatlagen (2017:720) och kulturmiljölagen (1988:950).

EU-lagstiftning kring handel, inre marknad, klimat, energi och biologisk mångfald påverkar direkt förutsättningarna för svenskt skogsbruk med exempelvis hållbarhetskrav för bioenergi, eller genom krav på hur skogarna får eller kan skötas, till exempel fågel- och habitatdirektiven. Att följa arbetet inom EU i skog- och markfrågor blir också ett uppdrag för utredningen.

Skapelsen

Utredningen om hållbarhet i Svenska kyrkans skogsbruk är insatt i det större sammanhanget av globala utmaningar som klimatkrisen, och de praktiska förutsättningarna avseende behov av ekonomi för att Svenska kyrkan ska kunna fortsätta med sitt grunduppdrag, att räcka evangelium vidare i ord och handling. Utredningen behöver därför beakta både den inre och den yttre kraftsamling som behövs för en hållbar förvaltning. En inre samling för att begrunda det ömsesidiga beroendet mellan allt levande. En yttre kraftsamling för att förstärka och skynda på de insatser som vi vet är nödvändiga avseende en hållbar förvaltning: för skapelsens skull, för livets skull, för våra barnbarns och deras barnbarns skull.

Som kristna lever vi i förvissningen om att Guds nåd är större än våra bästa prestationer och våra största misslyckanden. I Guds kärlek frigörs vår kraft att bli ansvarsfulla medmänniskor och skapande medskapare i världen. Vi står i relation till allt som Gud skapat, och frågor om förvaltarskap rör frågor om vår relation till Gud, vår roll i skapelsen och vårt ansvar för varandra och rättvisa mellan generationerna. Därför har Svenska kyrkan en färdplan för klimatet, och därför ska Svenska kyrkan utreda frågor om en hållbar förvaltning.

Som människor har vi ett ansvar att förvalta allt det som vi har fått till låns. Vi behöver mobilisera vår gemensamma kreativitet för att bygga en hållbar och hoppfull framtid, där allt i Guds skapelse kan leva i samspel med varandra, där klimatkrisens utmaningar möts med goda insatser, och där kyrkans stora uppdrag konkret kan fortsätta att gestaltas i församlingarnas verksamheter som förutsätter ekonomiska resurser.

Utredningen ska bidra till att möta utmaningarna i klimatkrisen och hotet mot den biologiska mångfalden.

Utredningen ska ta hänsyn till och balansera Svenska kyrkans fyra hållbarhetsdimensioner: ekologisk, ekonomisk, social samt andlig och existentiell hållbarhet. Se vidare här om de fyra dimensionerna: <https://www.svenskakyrkan.se/hallbarutveckling>

Färdplanför klimatet

Ur Ett biskopsbrev om klimatet: ”Tillsammans med kyrkor, organisationer, näringslivet, engagerade individer och politiken vill vi verka för en omställning som sker i sådan takt att livet värnas. Vårt engagemang börjar inte nu och stannar inte här. Vårt engagemang kommer att fortsätta eftersom vi vet att de närmaste åren är helt avgörande för mänsklighetens möjlighet att hejda de värsta klimatförändringarna”. Svenska kyrkans färdplan för klimatet skapar en gemensam klimatstrategi för hela Svenska kyrkan och svarar på biskoparnas uppmaningar i Ett biskopsbrev om klimatet. Den första etappen innehåller mål för förvaltningen av prästlönetillgångarna och snart kommer målen för etapp två att beslutas och gälla åren 2024–2027. Utredningen ska bidra till genomförandet av Svenska kyrkans färdplan för klimatet och särskilt de gemensamma mål som förvaltningen av prästlönetillgångarna antar och som svarar mot delar av motionerna i utredningen.

Urfolksfrågor

Utredningen måste beakta och bearbeta urfolksfrågor och urfolksrätt, och för Svenska kyrkan är det av vikt att inkludera samers rätt som urfolk.

Som en del av Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket, har Svenska kyrkan åtagit sig åtta åtaganden som ska förverkligas under perioden 2022–2031. I åtagandena återfinns bland annat att synliggöra samisk andlighet, öka kunskapen och respekten för urfolksrättens principer inom Svenska kyrkan och i samhället samt att öka samers inflytande och delaktighet i Svenska kyrkan.

Utredningen ska bidra i arbetet med den officiella ursäkten till samerna och de åtaganden som är gjorda inom ramen för ursäkten.

Se: <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=2468915>

Kulturarv

För utredningen är det centralt att beakta skogen som kulturarv. Skogens kulturarv delas in i två kategorier utifrån vilket lagskydd de har: Fasta fornlämningar och övriga kulturlämningar. Målet är att skogsmark ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och att skador på övriga kända kulturhistoriska lämningar är försumbara.

Utredningen ska bidra till kulturarvsfrågorna i arbetet med att se över formuleringarna i kapitel 46 i kyrkoordningen.

Värdesäkring och konsolideringsregler

Utredningen ska bidra till att säkerställa Svenska kyrkans långsiktiga finansiering.

Prästlönetillgångarna skyddas årligen mot värdeminskning på grund av inflationen genom att en viss del av årets resultat från förvaltningen avsätts. De belopp, efter vilka tillgångarna på detta vis värdesäkras, kan därför inte delas ut till församlingar och utjämningsystem. Dessa regler för skydd av kapitalet har varit oförändrade sedan bestämmelserna om prästlönetillgångarna tillkom i kyrkoordningen i samband med relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten. Svenska kyrkans ekonomiska förutsättningar och det sätt på vilket ekonomin i samhället i övrigt förändras ser

olika ut i olika tider. Mot den bakgrunden bör utredningen säkerställa ändamålsenligheten i kyrkoordningens nuvarande bestämmelser om kapitalskydd av tillgångarna och vid eventuellt behov föreslå ändringar.

Prästlönetillgångarnas avkastning ingår som del av det nationella ekonomiska utjämningsystemet inom Svenska kyrkan. Detta sker genom att stiftet betalar ut hälften av utdelningen från tillgångarna till andelsägande församlingar, och hälften till nationell nivå. Mot bakgrund av detta finns konsolideringsregler för tillgångarna, som anger hur mycket vinstmedel stiftet maximalt kan ansamla i respektive förvaltning. Konsolideringsreglerna har varit oförändrade sedan tiden för relationsändringen och därför bör utredningen säkerställa ändamålsenligheten även i detta avseende och vid eventuellt behov föreslå ändringar i konsolideringsreglerna.

Barnperspektiv

Skogen är en viktig plats för många barn och ungdomar. Tillgången till skog är en förutsättning för att barn, oavsett boendeort, ska kunna ta del av det rum som skogen erbjuder. Likaså är tillgången till gammal skog som är skyddad viktig för barn och ungdomar för att öka förståelsen för vår natur. Barnperspektivet, både i ett samtids- och ett framtidsperspektiv med värnandet av kommande generationer, är således viktigt i denna utredning, och som alltid inom Svenska kyrkan ska utredningens förslag före beslut genomgå en barnkonsekvensanalys.

Metod, kommunikation, sammanhang för samråd och tidplan

En utredare ska utses vilken ska arbeta med stöd från en eller två utredningssekreterare samt en parlamentarisk referensgrupp.

I uppdraget ingår att samordna kommunikationen av utredningen med det arbete som görs inom ramen för de åtaganden som finns för Svenska kyrkans officiella ursäkt till det samiska folket och Svenska kyrkans färdplan för klimatet. Utredningen ska ta fram förslag och goda exempel på sätt att kommunicera kring dessa frågor, som en hjälp till stiftet.

Ett antal intressenter och sammanhang finns för samråd och samarbete för utredningen. Här kan nämnas de stiftsvisa förvaltningarna av prästlönetillgångarna, miljörörelsen, Skogsstyrelsen, samt forskningsinstanser som Skogforsk och Sveriges Lantbruksuniversitet samt andra för utredningen relevanta forskningsinstitutioner vid högskolor och universitet. Ytterligare instanser är bland annat Samiska rådet i Svenska kyrkan, stiftsstyrelserna i Svenska kyrkan och Svenska Kyrkans Unga.

Redovisning av uppdraget ska ske löpande i kyrkostyrelsens arbetsutskott och kyrkostyrelsen och kan på grund av omfattningen redovisas i olika delbetänkanden. Utredningen kan också utmynna i en kyrkoordningensändring, vilket kräver ett remissförfarande.

Såväl utredningens delbetänkanden, varav det första till 30 november 2023, som slutbetänkande kommer att tas in i serien Svenska kyrkans utredningar (SKU), som ges ut digitalt via publicering på Svenska kyrkans webbplats.